

MILLİ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 133

Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Teklifi ve Milli Savunma Komisyonu Raporu. (2/32)

19 Ocak 1981

Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığına

353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Teklifi, gerekçesiyle birlikte ekte sunulmuştur. Gereğini arz ederim.

Tahsin ŞAHİNKAYA
Hv. Orgeneral
Hava Kuvvetleri Komutanı ve
Milli Güvenlik Konseyi Üyesi

GENEL GEREKÇE

Toplumun sosyal bünyesinde meydana gelen gelişmelere paralel olarak veya esasen mevcut boşlukların doldurulmasını temin etmek amacıyla kanunların değiştirilmesi kaçınılmaz bir zarurettir.

Teklifle getirilen değişiklikler genel olarak, duruşmaların çabuklaştırılmasına ve dolayısıyla davaların kısa zamanda bitirilmesine matuftur. Bu çabukluğun sağlanmasına ilişkin değişiklikler getirilirken, kanuna usul hükümlerinin kötüye kullanılmasına engel olacak hükümler ithal edilmiş, ancak savunma hakkının zedelememesine gereken özen gösterilmiş ve bu suretle kanunun yararı ferdin savunma hakkıyla bir denge içerisinde ele alınmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

1. Teklifin 1 nci maddesiyle, Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 1 nci maddesinde yapılan değişiklikle, Tümen Komutanlıkları nezdinde askeri mahkeme kurulması zorunluluğu kaldırılmaktadır.

Böylece; ihtiyaca göre askeri mahkeme kurulması konusunda, Genelkurmay Başkanlığı ile Milli Savunma Bakanlığına daha geniş yetkiler tanınmış olacak ve askeri hâkim tasarrufu sağlanacaktır.

2. Teklifin 2 nci Maddesiyle Eklenen :

44/a maddesi ile, ret sebebiyle duruşmanın tâlik veya tehiri gereken hallerde reddedilen hâkimin o celdedeki duruşmaya devam etmesi sağlanmış, ancak savunma hakkına verilen önem gereği olarak esas hakkındaki iddia ve savunmanın yapılmasına geçilemeyeceği belirtilmiştir. Gerçekten de hâkimin reddine ilişkin usul hükümleri çok defa kötüye kullanılmakta ve bunun sonucu olarak da duruşmaların uzamasına neden olmaktadır. İkinci fıkrayla da ret sebebinin varit görülmesi halinde reddedilen hâkim tarafından yapılan işlemlerin tekrarlanması öngörülmüş ve taraflar yönünden güvence sağlanmıştır.

44/b maddesiyle bazı hallerde bizzat reddedilen hâkimin ret istemini geri çevirebileceği durumlar düzenlenmiştir. Bilindiği üzere çoğu zaman taraflar, duruşmanın aleyhlerine geliştiği intibana kapılınca ilk iş olarak ve hiçbir neden göstermeksizin hâkimin reddi yoluna başvurumaktadırlar. Duruşma sırasında şifahi ve de çok defa mücerret olarak yapılan ret, hâkimin duruşmayı olduğu yerde bırakmasına sebep olmakta,

reddin merciiince incelenmesi ve buna karşı itiraz yoluna gidilmesi duruşmanın uzun süre sürüncemede kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu durumlara engel olmak amacıyla eklenen bu maddeyle üç halde ve son tahkikat sırasında mahkeme veya hâkim tarafından ret isteminin bizatihi geri çevrilmesine olanak sağlanmıştır. Ancak bu gibi hallerde dahi hâkimin buna mütedair kararları hükümle birlikte kanun yoluna tabi tutulacaktır.

3. Kanununun 80 nci maddesinin 4 ncü fıkrasındaki değişiklikle, toplum bünyesindeki değişmeler nedeniyle yaygınlaşan toplu suçların tahkik ve takibinde daha sağlıklı bir sonuca varabilmek ve suç delillerini eksiksiz olarak toplayabilmek ve nihayet etkinliği sağlayabilmek amacıyla maddede öngörülen 7 günlük süre 15 güne çıkarılmıştır.

4. Kanununun 133 ncü maddesine eklenen fıkra ile, yargılanmakta olduğu bir suçtan ötürü tutuklu bulunan sanığın firar etmesi halinde duruşmanın gıyabında yapılması öngörülmektedir. Bu suretle muvakkat tatil kararı verilmesi yerine delillerin toplanmasına devam olunması imkânı sağlanmıştır. Bunun için sanığın duruşmada sorguya çekilmiş olması ve mahkemece onun hazır bulunmasına lüzum görülmemiş olması şartı da getirilmiştir.

5. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 226 ncı maddesine, 12.6.1979 tarih ve 2248 sayılı Kanunla eklenen son fıkra hükmü daha açık bir şekilde ve güdülen amaca uygun bir biçimde düzenlemeye tabi tutularak aynı paralelde hükümleri içeren bu maddeye bir fıkra olarak eklenmiştir.

6. Teklifin 6 ncı maddesiyle kanununun 143 ncü maddesine 3 ncü fıkradan sonra 4 ncü fıkra olarak eklenen bir fıkra ile son zamanlarda özellikle sanık ve müdahillerin duruşma düzenini bozucu eylem ve davranışlarda bulunduğu müşahade edilerek bu gibi davranışlar dan ötürü duruşmadan o celse için çıkarılan veya tutuklanan sanık ve müdahilin müteakip celseye getirilmemesine mahkemece karar verilebilecektir. Ancak bu şekilde alınan karar sanık veya müdahilin esasa ilişkin iddia ve savunmasını yapmasına engel olacak biçimde kullanılmayacaktır.

7. 166 ncı maddeye eklenen fıkrayla Askeri Mahkemelerin daha süratle duruşma yapmaları ve karar vermeleri sağlanmaktadır. Buna göre, ancak iddianamede yazılı maddede öngörülenden daha az bir cezanın verilmesini gerektiren vasıf değişikliklerinde sanığa ek savunma hakkı verilmeksizin dava gıyabında bitirilebilecektir.

8. Adli mahkemeler de 10 seneye kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ait davalara, ve keza sıkıyönetim askeri mahkemelerinde 5 seneye kadar hapis cezasını gerektiren suçlara ait davalara tek hâkim tarafından bakılabilmektedir. Bu hükümlere paralel olarak eklenen madde ile, Askeri Mahkemelerde de hâkim sınıfından olan bir hâkimin, subay ve astsubay davaları dışında kalan ve sayılan suçlara ait davalara bakabilmesi sağlanmıştır. Böylece, basit davaların daha süratle intacı, davaların birikmesinin önlenmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca maddede bir sanığın ayrı iddianameyle açılmış kamu davasında birden çok suçu yer almaktaysa bu halde, en ağır cezayı gerektiren fiilinin gözönüne alınması ve mahkeme kuruluşunun buna göre saptanması kabul edilmiştir.

Keza birkaç kişinin birlikte işledikleri suçlarda da mahkeme kuruluşu, en ağır cezayı gerektiren fiile göre saptanacaktır.

9. Bu kanununun 9 ncü maddesiyle eklenen ek geçici 1 ncı madde; tümenlerde askeri mahkeme kurulması zorunluluğunun 1 ncı madde ile kalkması nedeniyle, kaldırılmayan tümen mahkemelerinin kuruluşunun aynen devam etmesini temin amacıyla tedvin edilmiştir.

Aynı madde ile eklenen ek geçici 2 ncı madde ise; Bu Kanunla, tek hâkimin yetki ve görev alanına sokulan suçlara ait davalara, daha önce açılmış olsa bile tek hâkimlerce bakılabilmesini temin amacıyla tedvin edilmiştir.

10 ve 11 ncı maddeler ise yürürlük ve yürütmeyele ilgilidir.

Milli Savunma Komisyonu Raporu

TC

Milli Güvenlik Konseyi
Milli Savunma Komisyonu

Esas No. : 2/32

Karar No. : 15

20 Ocak 1981

Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığına

353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu Kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun teklifi, Milli Savunma Komisyonunda görüşülmüştür.

Yapılan görüşme sonunda teklifin; genel olarak askeri mahkemelerin kuruluşuna, duruşmaların çabuklaştırılmasına ve davaların kısa sürede sonuçlandırılmasına dair değişiklikler getirdiği saptanmış ve teklifin tümü benimsenerek, maddelerin müzakeresine geçilmiş ve maddeler aynen kabul edilmiştir.

Kanun teklifi ve gerekçesi, raporumuza ilişik olarak Milli Güvenlik Konseyinin onayına arz olunur.

Başkan

Muzaffer BAŞKAYNAK
Hâkim Tuğgeneral

Üye

Zeki GÜNGÖR
Hv. Hâkim Albay

Üye

Yaşar ÇİFTÇİOĞLU
Hâkim Albay

Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Teklifi

MADDE 1. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 1 nci maddesinin 1 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

«Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanacak askeri mahkemeler; kolordu, ordu (deniz ve hava eşidi) ve kuvvet komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı nezdinde Milli Savunma Bakanlığınca kurulur.»

MADDE 2. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununa 44 ncü maddeden sonra aşağıdaki (44/a) ve (44/b) maddeleri eklenmiştir.

Reddi İstenilen Hâkimin Yapabileceği Muameleler :

Madde 44/a. — Reddi istenilen hâkim red hakkında bir karar verinceye kadar yalnız tehiri caiz olmayan muameleleri yapar.

Ancak, hâkimin duruşma sırasında reddedilmesi halinde bu ret konusunda bir karar verilebilmesi için duruşmanın tehiri veya tâliki gerekse bile o celse duruşmaya devam olunur. Şu kadar ki, 160 ncı madde uyarınca tarafların iddia ve sözlerinin dinlenilmesine geçilemez ve ret konusunda bir karar verilmeden reddedilen hâkim tarafından veya onun huzuruyla bir sonraki celseye başlanamaz.

Ret isteğinin haklı olduğuna karar verildiği takdirde geciktirilmesi caiz olmadığından ötürü yapılmış işlemler ayırık olmak üzere duruşmanın ret dilekçesinin verilmesinden sonraki kısmı tekrarlanır.

Ret İsteminin Geri Çevrilmesi :

Madde 44/b. — Mahkeme son tahkikat safhasında ileri sürülen hâkimin reddi istemini aşağıdaki hallerde kabul etmeyerek geri çevirir :

1. Ret isteği zamanında yapılmamışsa;
2. Ret sebebi veya inandırıcı delil gösterilmemişse;
3. Ret isteminin duruşmayı uzatmak amacı ile yapıldığı açıkça anlaşılıyor ise.

Bu hallerde red isteği toplu mahkemelerde reddedilen hâkimin müzakereye katılmasıyla, tek hâkimli mahkemelerde de reddedilen hâkimin kendisi tarafından geri çevrilir.

Bu kararlar aleyhine ancak hükümlerle birlikte kanun yoluna başvurulabilir.

MADDE 3. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 80 nci maddesinin 4 ncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İkiden ziyade kişinin bir suçun icrasına iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda; sanık sayısının çokluğu veya sanıkların yahut delillerin durumu veya suçun niteliği sebebiyle birinci fıkra hükmünün uygulanmaması halinde sanık, soruşturmanın bitiminde ve herhalde 15 gün içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılır.

MADDE 4. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 133 ncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

«Yargılandığı suçtan ötürü yüzüne karşı verilmiş bir tutuklama kararından sonra firar eden sanığın duruşmada sorguya çekilmiş ve artık duruşmada hazır bulunmasına mahkemece lüzum görülmemiş olması halinde dava gıyabında görülerek bitirilebilir.»

MADDE 5. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 136 ncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

«Hastalık veya disiplin önemi ya da zorunlu diğer sebeplerle yargılamanın yapıldığı yargı çevresi dışındaki bir hastane veya tutukevine nakledilmiş olan tutuklunun sorgusu yapılmış olması şartıyla hazır bulundurulmasına gerek görülmeden oturumlar için celb edilmemesine mahkemece karar verilebilir.»

MADDE 6. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 143 nci maddesine 3 nci fıkradan sonra aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

«Yukarıdaki fıkralar uyarınca duruşma salonundan çıkarılan veya tutuklanan kimse sanık veya müdahil ise, sonra gelen oturumda da duruşmayı önemli ölçüde aksatacak davranışlara devam edeceği anlaşılır ve hazır bulunması gerekli görülmezse yokluğunda duruşmaya devam olunmasına mahkemece karar verilebilir. Bu karar esasa ilişkin iddia ve savunmanın yapılmasına engel olacak biçimde uygulanamaz.»

MADDE 7. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 166 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

«İddianamede kanuni unsurları ile belirtilen suçla ilişkin kanun hükmünden daha hafif cezayı gerektiren kanun hükmünün uygulanması gereken hallerde, duruşma ek savunma nedeni ile tehir ve talik edilemez.»

MADDE 8. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununa aşağıdaki Ek Madde eklenmiştir.

EK MADDE 1. — Subay ve astsubayların işledikleri suçlara ait davalar hariç olmak üzere, aşağıda yazılı suçları işleyenlerin davalarına askeri mahkemelerin hâkim sınıfından olan üyelerinden birisi tarafından bakılır;

a) Ağır hapis ve ölüm cezasını gerektiren halleri hariç olmak üzere, Askeri Ceza Kanununun 63, 66, 68 ve 76 ncı maddelerinde yazılı suçlar,

b) Disiplin mahkemelerinin görevi dışında kalan ve kıymeti 50 000 TL.'sını geçmeyen askeri hizmete mahsus eşya ile ilgili Askeri Ceza Kanununun 130 ncu maddesinde yazılı suçlar,

c) Tutarı 50 000 TL.'sını geçmeyen hasarlara ilişkin Askeri Ceza Kanununun 137 nci maddesinde yazılı suç,

d) Yukarı haddi üç seneye kadar hapis cezasını gerektiren, diğer ceza kanunlarında yazılı suçlar.

Bir kimse tarafından işlenmiş müteaddit fiillerin yargılanması en ağır cezayı müstelzim fiile bakmakla görevli mahkemeye aittir. Fiilde irtibat halinde de aynı hüküm uygulanır. Suçun subay ve astsubayla birlikte işlenmesi halinde birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Birinci fıkrada yazılı suçlardan sanık olanların soruşturma sırasında tutuklanıp tutuklanmayacağına ve tutukluluk halinin devamına ilişkin kararları, askeri mahkemenin hâkim sınıfından olan üyelerinden birisi verir. Bu kararlara karşı itirazı incelemeye, bu Kanunun 74 ve 75 ncı maddelerinde belirtilen askeri mahkemelerin hâkim sınıfından olan üyelerinden birisi yetkilidir.

Görülmekte olan davalar nedeniyle tek hâkimle askeri mahkeme arasında çıkan görev uyuşmazlıklarını Askeri Yargıtay çözümler.

MADDE 9. — Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununa aşağıdaki ek geçici maddeler eklenmiştir.

EK GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunun birinci maddesiyle, Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 1 nci maddesinde yapılan değişiklikten önce kurulmuş olan tümen askeri mahkemelerinin, kaldırılmadıkça kuruluşları aynen devam eder.

EK GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun 8 nci maddesiyle, Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununa eklenen Ek Geçici 1 nci Madde hükümleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış kamu davaları hakkında da uygulanır.

MADDE 10. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 11. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

